

Documente vechi

pentru istoria nationala Transilvania.

(Urmare.)

Nos Michael Dei gratia Vajvoda Transalpinus *)

Universis hospitibus in oppido Heltha commorantibus e. c. t. quoniam misistis ad nostram Magnificentiam honorabiles, et prudentes viros, videlicet Jacobum Armenum, et Cristellium vestros Ambasiatores, certos confidentia dignos, qui nobis supplicarunt eo modo, quo Dominatio, et Magnificentia nostra ipsorum literas privilegiales, quas de speciali gratia Domini, et Patris nostri Mirche Vajvodae pia memoriae habuerunt Nostro sub nomine redigi faceremus vigore novo

. Et quia justa est petitio, quam petunt a nobis, ideo ipsis probis hominibus de Heltha concessimus imo et condonamus omnes libertates antiquas

. conditione ista: ut ipsi, et eorum homines videlicet Valachi**), cum ipsorum pecudibus aut ovibus in montibus nostris pascere omni tempore, tamquam homines nostri gramina nostra, sylvas, et aquas ipsis libere uti concedimus et frui, et si contingeret nos cum Terra Transilvania habere quaerelas, aut lites, vobiscum volumus observare pacem, et treugam firmam

Datum Agries. Dominica Octavarum Corporis Christi anno ejus 1318. Juon Michael.

Ex collectione; Engeliana edidit Ladislaus Gal in „Nemzeti Társalkodo 1832“ I. p. 396.

*) I. e. Valachiae.

**) Valachi de Heltha tenent pacem continuam cum Ppibs Valachiae, et oves suas libere pascuare possunt in montibus Valachiae. —

N. B. Videndum adhuc, num Engel literas has non edideritne in sua historia Valachiae? Vide eas integras inferius ad. a. 1418 ex C. D. T. II. p. 456—458.

Nos Thomas Vajvoda Transilvanus et Comes de Zonuk praesentium per tenorem significantes quibus expedit Universis. Quod cum anno Domini 1322 in Octavis Paschae in Keresztes una cum Regni Nobilibus, Siculis et Saxonibus ubi Dominus Episcopus Transilvaniensis, et discreti viri de Capitulo intererant, *) Magister Gyegus filius Nicolai, pro se, et pro fratre suo videlicet Jacobo filio Apa adstante nobis significare curavit: quo Comes de Küküllő quasdam Possessiones suas, Almakerik, Keresd, Besse, Felteötéluke, **) Ujfalu, et Rundal ***) cum suis pertinentibus vellet adtrahere seu ampliari ad suum Judicatum. Unde quum nos Dominum Episcopum, ac discretos Viros de Capitulo, et universos Nobiles, Siculos, et Saxones interrogassemus, et praedictae Possessiones in quo Comitatu dignoscantur adjacere, pariter et una voce responderunt: quod a tempore aedificationis Ecclesiae B. Michaelis Archangeli Tranniae praefatae possessiones essent, et fuissent ad Comitatum Albensem †) pertinentes, seu exstantes. Datum in Thorda anno, et termino supra dictis.

*) Comitata.

**) Hodie Felsendorf hung. Földszin Ct. Alb. Supr.

***) Omnes hae possessiones pertinent et hodie ad Ct. Alb. Sup.

†) Ergo non solum Comitatus Albensis, sed omnes Comitatus in Transilvania instituti fuere a tempore foundationis Episcopatus Tranniae, i. e. sub S. Stephano I. Rege.

Originale patenter in pergamento confectum, et emanatum praeferebat a dextra locum sigilli cerae flavae impressi cum annexo vinculo, particula cerae adhuc superexstante. Produxit 1796 familia Bethleniana in Processu Apafiano.

Ex hoc instrumento videre est:

- 1) Praerecensitas possessiones jam tempore aedificatae Ecclesiae Albensis, seu fundati Episcopatus praexstitisse, proinde esse vetustissimas.
- 2) Comitata fuisse in Keresztes 1322 celebrata.
- 3) Differentias metarum inter Comitatus in Dieta fuisse terminatas.

Edidit has literas in „Magazin für Geschichte I. Band. 3. Heft. Cronstadt, 1844, p. 233

Jos. C. Kemény.

Nota nostra. Pe lauga notele Dlui Kemeni se cuvina a mai insemna, ca din acesta si din alte asemena documinte remase din Seculi XIV si XV se vede curatu cumca pe atunci pe natiunile romana si magiara o reprezenta Nobilii seu Boierii loru totu la unu locu si, de „natione hungarica“ qua tali, ca corpu politicu inca totu nu era vorba.

STATUTORIO RELATORIAE

Conventus Lelesziensis quod Fratres Balk, Dragh, et Joannes vi donationalium Mariae Reginae in Dominium Castri Aranyos nemine contradicente introducti habeantur 1383. *)

Excellentissimae Dominae ipsorum Dominae Mariae Dei Gratia Reginae Hungariae, Dalmatiae, Croatiae etc. Dominicus Praepositus, et Conventus Ecclesiae Sanctae Crucis de Lelesz Orationes in Domino pro ipsius vita, pariterque salute. Litteras Vestrae Serenitatis nobis directas, honore quo decuit recepimus in haec verba. Maria Dei Gratia Regina Hungariae, Dalmatiae, Croatiae etc. fidelibus suis Conventui de Lelesz salutem, et gratiam. Dicunt nobis Balk Vajvodae Comitatus Szatmariensis et Dragh, et Joannes Fratres sui, quod ipsi in Dominium cujusdam Castri nostri Aranyos vocati in Districtu de Zilagy habiti, et pertinentiarum ejus

per nos ipsis mediantibus aliis Litteris nostris exinde confectis, sub conditione eisdem expressa nostro bene placito perduran. collati legitime vellent introire super quo fidelitati Vestrae firmiter mandamus, quatenus Vestrum mittatis hominem pro testimonio fide dignum, quo pertinentiam Lactrin de Vratur? vel Dominicus de Vasvár altero absente homo noster ad facies praelibati castri, et suarum pertenen. Vicinis, et cometaneis suis universis inibi legitime convocatis, et praesentibus acceden. introducat ipsos in dominium eorundem, statuaturque ipsum Castrum, et pertinentiam ejusdem ipsis Balk Vajvodae, et Fratribus suis, perpetuo possident. si non fuerit contra dictatum, contradictores, vero si qui fuerint, evocet ipsos contra praedictos Balk Vajvodam, et suos Fratres in nostram praesentiam ad terminum comparet. rationem contradictionis eorum reditur. Et post haec totius facti seriem cum nominibus citatorum, si necessum fuerit, et termino assignato nobis fideliter rescribatis. Datum Budae in Festo Resurrectionis. Cr. anno ejusdem Millesimo Tercentesimo, Octuagesimo Tertio. — Nos itaque Mandatis Vestrae Serenitatis satisfacere cupientes, ut tenemur, una cum praedicto Dominico de Vasvár homine Vae Mattis unum ex nobis vlt frem Joannem Praesbiterum ad statutorium praedictam Castri Aranyos et pertinentiam ejusdem faciendam pro Testimonio transmisimus. Qui demum exin ad nos reversi, nobis uniformiter retulerunt. Quod ipsi Die Dominico primo ante festum Beati Georgii Martyris, nunc proxime elapsam, et aliis diebus subsequentibus ad id aptis ad facies proscripti Castri Aranyos et ejus pertinentiam Universis Vicinis, et cometaneis earundem inibi legitime convocatis, et eisdem praesentibus accessisset ubi memoratos Balk Vajvodam, et fratres suos in Dominium pdicti Castri, et pertinentiarum ejusdem juxta pmissam Vrae Mattis collationem introducendo castrum, eundem simul cum quibus libet suis pertinentiis ejusdem Balk Vajvodae, et suis Fratribus, sub eadem conditione ut praefere. in aliis Litteris Vrae Celsitudinibus conscripta, et expressa perpetuo statuissent, possiden, tenen, et babendas, nullo contradictore penitus inibi apparen? Datum in festo Ascensionis Domini anno supradicto.

*) Documentu de mare insemnate, in data ce vomu considera, ca Vaivodii, adica supremi comites Balcu, Dragu si Joanu au fostu romani. —

UNU CERCULARIU EPISCOPESCU DIN BLASIU

ce ne cadîu la mana, ne grabimu alu publica, cu atatu mai vertosu, cu catu ca elu intre altele ne aduce si imbucuratórea si de multu dorit'a scire despre essirea la lumina a Gramaticei limbei romane de D. Canonicu si literatoru Timoteu Cipariu. O scire ce credemu, ca o va cuprinde verucare romanu cu braciile deschise. Cerculariulu suna asia:*)

Onoratu in Christosu Frate! Inaltulu C. R. Guberniu preiu decretu de 9 sept. a. c. Nro. 12474/1636 demanda a se face cunoscutu acestui Cleru, cumca fia-seecare parocu au administratoriu de parochia, intru a carui jurisdictiune se afla luvalidi militari, numai de catu dupa moartea unui cá acest'a are indetorire a provocá pre cei mai de aproape ai repausatului cá fara intardiare se stramita documentele patentale sau de reserva impreuna cu atestatulu parocului despre moartea invalidului la acea Comanda asentatoria, de carea repausatulu s'a tienutu in loculu locuentei sale celei mai de preurma.

De ora ce inse s'a observatu, ca Parochii nostri insemuandu diua mortei in Atesta ele despre repausare de multe ori nu adaugu dupa care calendariu are de a se intielege, sii nostri sunt provocati preiu acest'a, cá in dandele numite Atestate tot de un'a cu multa luare amente se insemneze si Calendariulu dupa care scrie, celu vechiu au celu nou?

Mai incolo se face cunoscutu, cumca pe 1. Ianuariu dupa Calendariulu nostru a anului urmatoriu 1854, eara se va deschide cursulu Scholasticescu pentru invetiarea Moralisteloru; deunde Fr. Voastre tiese renduesce, ca a) numai pre Parochii pure vacante, si ne qualificate de Clerici, si b) numai de acei Teneri la acestu Cursu se commendi cari au absolvatu macaru Gymnasiulu de josu, adeca: Syntaxulu, si au avutu purtare morale, eare pe alte Parochii, si alti Barbati nici decum nu; — c) exceptiunile cari si unde va pofiti lips'a in privint'a aceasta a se face, se voru judecá aici la Scaunu; d) Primindii la acestu Cursu Tineri se fia provediuti cu Littere passuale dela Officiurile Commissariale concernente, precum si cu carti noue da Schola dela Tipografia de aici comparande. —

In urma facemu cunoscutu, cumcá Rm. D. Canonicu Tim. Cipariu la indemnulu nostru s'a determinatu a dá la lumina Gramatec'a limbei roma-

nesci de sepe lucrata in limb'a romanescá cu tipariulu diecesanu suptu titlu: Elemente de Gramatec'a limbei Romanesci cu respectu la dialecte dupa usulu provinciiloru de acum si documentele cele mai vechi. Cartea va stá cá dein 12 cole in 8, tiparita pre chartia alba fina de tipariu si cu litere noue. Pretiulu unui exemplariu legatu in chartia, inainte platitu e 1 fl. m. c. Punerea suptu tipariu se va incepe cu inceputulu lui Ianuariu, anului venitoriu. Doritorii a avé acésta carte sunt provocati a tramite banii in scrisori francate pre posta, séu almentrea pan' la acelu terminu, de ora ce intentiunea autoriului este numai atate esemplaria a tipari, cáte se voru pofiti pan'la acelu terminu.

Recomendamu insa si Biblioteca manualis Ecclesiae patrum, auctore D. Pet. Jos. Tricaletio in 9 tomi, ce se tiparesce in Poseniu, pentru care dupa insciencia diumatate pretiulu se va plati cu primirea tomului IV, éra cealalta diumatate cu primirea al celui al IX, si seva determiná dupa incheierea subscriptiunei dela 16 pana la 4 fl. m. c., dupa cum adeca se voru aflá mai pucini sau mai multi dupa o scala, care pentru lungime aici nu se pote impartasi, ei suscriitoriloru se va face cunoscuta cu tramiterea tomului a IV.

Care etc. Blasiu, 15/3. Nov. 1853. Sub. Eppu.

ELEFANTELE INDICU.

(Natural-istoricu vedi si Nr. 15.)

Nainte de aflarea pulberei de pusca se indehuintiau Elefantii de catra poporale Asiei, si Africei in resbelle, si din tempuri nepomanite s'au slierhitu regii din Ceylon, Pegu, si Aracanu, spre aestu scopu cu densii. Adeca le legau sabii gole (fara manunchiu, si teocu) la flitu, si pe spate le asiediau castele mici de lemnu, in cari se aflau cate 5—6 persone cu sageti s. a. arme provediuti. Daru Grecii, si Romani au aflatu numai de catu firea acestoru luptatori infricosiati; ei le deschideau sirurile sale, ca se treaca, si dupa acea si — si intorceau armele asupra celoru ce i condusesese. Eara dupa ce armele de focu s'au facutu elementele bataliei, si instrumentele principali ale resipitiunei, Elefantii, carii atatu de sgomotu, catu si de facu se infiora, au devenitu a fi mai multu periculosi, decatu folositori in resbeluri. Intr'acea unii regi indiani inarméza totusi Elefanti in bataliele sale. In Cochin, si alte parti din Malabar, se suia tot

*) Intocma. — R.

Juptatorii, carii nu se batu pedestri, pe Elefanti; acést'a se 'ntempla si in Fonkin, Siam, si Regu, unde armele de focu, suntu numai pucinu cunoscute. Conducatoriulu siede cu cracii (cruribus) pe grumazii Elefantelni, éra ceialalti consoci de lupta siedu ori stau pe cel'alte parti ale trupului. Ei facu un sierbitiu de frunte si la trecerea riuriloru, carandu in spate bagagielle; si decumva aceste apasa mai multi centenari, atunci conducatorii acatia de ei o funia lunga, si militii tienenduse de ea in nota, séu se tragu de catra Elefanti pána dincolo. In batalia le leaga lantiuri de feru grele de flitu, care cu atata iutiéla le 'nverteseu, incatu nici un inimicu nu cutéza a se apropiá de densii. Uuu altu folosu celu aducu aceste animala in atacuri stá intr'acea, cá portile dela cetati incuiate, si aperate le deschidu cu puterea; care scopu silu ajungu densii aruncanduse cu partea diu dereptu a trupului intr'ensele, le spargu cu puterea greutatei celei mari, si facu locu de a 'ntra in laíntru; asta cutediare vrendu cetatianii a o impedecá, au datina a bate cuie lungi in porti in tipu de aparare.

De 5 seculi nu s'au mai vediutu prin Egiptu Elefanti turniferi. Cu pucini ani mai nainte a sositu unulu in Cairo, carele era destinatu pentru Pasia din Egiptu. Acestu Elefante ca de 9 urme innaltu, purtá unu turnu de 24' in naltime, care erá întregu de abanosu (un soiú de lemn) cu cuie de argintu massive, si cu ferecature de bronzu intaritu; întrensulu puteau intrá catu de comodú 25 persone, si avea una chilia osebita pentru conducatoriu cu una varta, (locu innaltiatu pentru osservare).

Dintre Europeni Marele Alessandru a fostu celu anteu carele a cutediatu pe acestu pomposu animale a se calari: Prin trensulu s'au adusu cativa Elefanti in Grecia, remasitielle acestora, au fostu cu buna sáma aceia (Elefanti), pe carii mai tardiu Pirhu iau indebuintiatu in resbelulu seu avutu cu Romanii, si cu carii Curiu sau intorsu in Triumfú in cetatea imperiale (Roma). Auibale inca a trecutu Elefanti preste Alpi in Italia.

Elefantele 'si apera, incatu pote mai tare nasulu séu flitulu seu celu lungu, a nu si lu pune in periculu, fiindca acesta e forte seimitoriu. Acesta se pare a fi singuru instrumentulu, care pre densu lu provide cu nutretiu; de se templa ca se orbéscu cu acést'a se sierbesco, si se 'ndirepta ca se nu cadia in vreo gropa, séu se nu dea preste alte pericle. Barbatoii inse se paru a se 'ncredintiá mai multu

fldisiloru sei, carii la unii sunt forte mari; candu facu densii vreo agresione asupra unui tigride, numai de catu ingenunchia si nesuescu al strapunge cu fldisii; care modru de agresione se vede a fi cu totulu naturale. Decumva loru le ar lipsi fldisii, atunci pucina sperantia aru poté se aiba despre bunulu efeptu al luptei sale, pentru ca Elefantii sunt cea mai mare parte tare fricosi, si cauta mai bucurosi a incungiurá cért'a, decatu a se demite la dens'a; aceasta inse nu jace in ceva marinimitate, precum intarescu unii, ei in natur'a cea sfi-tiosa a acestoru animala.

Cumca Elefantii adusi in furia devinu periculosi, se probéza destulu prin urmatoriulu essemplu: U societate de venatori surprinde intr'un locu largu, in apropierea unui tufariu de spini, desu, doi Elefanti, unu barbatusiu, si u femeiusca. Animalile cautau a se ascunde in desime, si barbatusiulu macarca au fostu nimeritu cu cateva glontiuri, disparu numai de catu din naintea ochiloru aprigiloru venatori; dar femeiusc'a fiind mai greu ranita n'a pututu cu aseminea iutime se se departa, asia catu venatorii, cari-i taia sera calea, stáu acum gata se o obore de totu diosu, candu deodata sare barbatusiulu cu cea mai mare furia, deunde se ascunsese, si cu un urletu infricosiatu navalesce asupra inimiciloru sei venatori. Acestu spectaclu atatu a fostu de infioratoriu, catu toti in cea mai mare iutiéla au incalecatu pe cai, si cu fug'a si au mantuitu vietia; singuru numai Cobus Clopper, carele mai pre urma-si descarcase arm'a asupra Elefantelui, si acum de nou voiá se si-o impla, nu poté incalecá cu destula iutime. Pe elu lu alese dar Elefantele de práda, navali asupra lui, 'lu culca pe nefericitulu cu o lovitura a flitului de pamentu, se sui pe densulu, fara de ai pasá ceva de calu-i, pe care inca-lu alungá; 'si-implantá cumplitii sei fldisi in tropulu bietului omu, 'lu-lati cu tentavele sale pitioare, dupa acea lu-radicá cu flitulu, si lu asverli susu in aeru. Dupa ce siau plinitu intr'estu tipu rancorea, a alergatu la soci'a sa, a dragostit'o cu compatimire, si o a facutu ca se i tréca intristarea, din glontiele venatoriloru provenita. Acestia inse coadunanduse éراسi au inceputu de nou ai agredá, si cu mai bunu successu ca dinteiu, in urm'a careia, si-au aflatu ambii Elefanti mormentulu in prenumit'a desime.

In Indostania prindu pe Elefanti in ciredi intregi cu o maiestria si iscusintia admiravera; despre care de alta data.

НЕОЛОГИЗМА.

III.

Noi нъ не дѣлѣмъ нечї дѣлѣмъ дѣлѣмъ ачесте дѣлѣмъ, дакъ нъ ведемъ не мѣлѣмъ а ешї ла лѣме къ фабрикѣе ка челе де сѣс; дакъ нъ ведемъ не знїї скѣлѣмъ асѣра скрїптѣреї, асѣра дерегѣторїеї, асѣра дѣлѣмъ чїзнеї, сѣнт претест къ нъ-е формате дела партечїнїа дѣлѣмъ асѣра; ва азїрѣмъ не знѣл ворвїнд кїар шї асѣра Нацїзнеї, врѣнд сѣ-ї дѣе дрѣмѣл, шї сѣ ашезе дѣ локѣл еї пѣскѣчїзне пентрѣкъ партечїнїа дѣлѣмъ асѣра ѓ ѓ нѣмаї пѣскѣт. Аша, неам сїмѣт дѣлѣмъ а анѣра къ тѣте пѣтерїле ачесте нѣме фрѣтѣсе кѣрор тот рѣмѣнѣл се дѣлѣмъ. Анѣра реа пѣстрѣ есге фѣрте сїмѣл; шї дакъ пентрѣ чеї дѣлѣмъ ар фї сѣперѣлѣ, нѣ стрїкъ пентрѣ тїперї а о маї ренѣдї.

Рѣмѣнї аз дѣбѣ формате де партечїнїа ла зѣ тѣре нѣтер де верѣе, ла атѣле трѣї формате. Ла зѣле верѣе сѣнт дѣ зс шї асѣлѣ дѣме формате; ла челе маї мѣлѣе верѣе нѣмаї о формате маї есге дѣ зс ка партечїнїа, челемѣле дѣме ла маї аѣлї прїп кѣрѣле веї, шї маї асѣл дѣ кѣлѣмѣле дерїватїве. Кѣрѣле веї зїк: іо ам фант, фѣнторїз; пої чештї деакѣм, пѣрѣсїрѣм ачестѣ формате де партечїнїа мѣлѣмъ дѣме къ фѣкѣт, ма нѣ пѣрѣсїрѣм фантѣ, фѣнтѣра, нечї къ ле вѣм пѣрѣсїрѣм; зїчѣм ам пѣскѣт, нѣ ам пат, шї тотѣшї зїк вѣлѣдѣнї пат (ка сѣвсѣнтїв), шї зїчѣе тѣтѣ лѣмеа патѣрѣ, нацїзне, шї чїне ва нѣтѣ сѣверї пѣскѣтѣра шї пѣскѣчїзнеа кѣтѣрѣа; аної зїчѣм шї фрїпт шї фрїнтѣрѣ, шї копт, коптѣрѣ; ам зѣс, шї тотѣшї зѣт, зѣтѣрѣ, шї зѣсѣрѣ; ам стрїнс, шї тотѣшї стрїнтѣрѣ, стрїнтѣрїѣ, стрїнсѣрѣ, стрїнгѣторїз; тѣре, торт, тѣртѣ, тѣртїре, торкѣтѣрїѣ; дїрес, шї тотѣшї дїрѣпт, дрѣптѣе, дерегѣторїз; інфїпт, сѣпт; вїс къ тѣте къ зїчѣм ве-зѣт шї вѣст; нѣлѣторїз шї пѣлѣторїз (дела *positu*), нѣсѣчїзне (дела *positu*), шї нѣ пѣсѣрїѣ, нечї нѣшїзне (дела *пѣс*). Інѣс кѣнд ам фїнї, асѣлѣмѣ дѣлѣмѣе тѣте? Еакѣ дарѣ къ че кѣ-вѣжт зїчѣм дѣлѣмѣнт, дѣлѣмѣчїзне, дѣлѣ-легѣторїѣ, лѣпт, лѣнѣчїзне, лѣптѣрїѣ, лѣнтѣрѣ, прѣлѣнѣчїзне шї алѣе мѣлѣе асѣмїне, кѣ тѣте къ партечїнїа де тѣте зїлѣе ѓ кѣлѣс, дѣлѣлѣс, лѣс: одѣтѣ ва фї фѣст дѣлѣмѣнт, лѣпт, вѣлѣпт, шї асѣлѣмѣ дѣлѣмѣ ѓ вїне шї аша ла локѣл сѣѣ.

Маї адазѣм ла ачестѣе, къ тѣтѣ лѣмеа зїчѣе кѣлѣмѣнтѣ, крѣдїнтѣ, пѣлѣнтѣ, пѣлѣнтѣ тѣ-тѣкѣ асѣлѣмѣ нѣ маї зїчѣм кѣлѣмѣнтѣе, крѣдїнтѣе, шї нѣмаї акѣм дѣлѣмѣнтѣмъ къ пѣлѣнтѣе. Пентрѣкъ пѣрѣсѣрѣм формате орїдїнарїе, сѣ арѣкѣм акѣм шї дерїватїве ле че не аѣ маї рѣмѣс? сѣ арѣкѣм шї крѣдїнтѣа, сѣ арѣкѣм шї дѣлѣмѣчїзнеа, колѣпѣчїзнеа, скрїптѣра? аѣ н'ар фї маї вїне а рѣсѣтїсїре кїар шї не челе пѣрѣсѣтѣ зѣнде авѣм лїпѣс, шї аѣ лок? Кѣтѣ формате шї кѣлѣмѣнтѣе пѣ-дѣсѣрѣм нѣмаї дѣкѣнд се тѣдѣсѣрѣ кѣрѣлѣ вѣсѣ-рїчѣштї, кѣтѣ вѣм фї пѣрѣсѣтѣ де маї нѣлѣнтѣе?

Не веї арѣкѣа нѣте: дакъ ѓ вїне стрїнсѣрѣ, дѣлѣмѣнтѣрѣ, кѣтѣ сѣ фїѣ вїне шї кѣлѣсѣрѣ; ѓрѣ пої вѣ маї рѣнѣдїмъ къ стрїнсѣрѣ, дѣлѣмѣ-сѣрѣ ѓ преавїне, шї тотѣшї кѣлѣсѣра шї скрї-сѣра ѓ несѣверїѣ дѣ лок де кѣлѣптѣрѣ шї скрїптѣрѣ: сѣѣ пентрѣкъ формате сѣрѣ дѣ зѣле дѣлѣмѣлѣрї ар фї о формате фѣрѣ оїѣнт, шї прїп зѣтѣре зѣсѣ о рѣїѣнтѣ ка сѣперѣлѣ: сѣѣ къ о сѣлѣнѣштѣе кѣ алѣтѣ формате маї атѣсѣратѣ лѣлїлѣр лїмѣеї. Не веї имѣтѣа дѣлѣмѣсѣчїнїѣ; ѓрѣ пої вѣм рѣсѣзѣде къ атѣжт сѣнтѣм де дѣлѣмѣсѣчїнїѣ кѣтѣ шї лѣлїка лїмѣеї нѣстрѣе шї а тѣтѣрѣр лїм-вѣлѣр дїп лѣмеа ачѣста. Аша ѓ лѣлїка лїмѣлѣр оменѣштї, кѣрїѣсѣ, кѣпрїдїѣсѣ, фѣдѣе де зѣ рїгорїсѣт дѣтрѣо зѣреке, чѣрѣвїкос шї монѣтон, рїде де ел, пѣлѣкѣндѣ-ї а формате лїмѣва къ о варїетѣте, дакъ вѣрѣдї адесе дѣлѣмѣсѣчїнїѣе, кѣре дѣсѣ арѣ шї еа лѣлїле сѣде ін фїѣкѣре лїмѣвѣ, шї кѣре сїнгѣрѣ прѣдѣче армонїѣсѣл кѣнѣрт, шї дѣлѣмѣнтѣл лїм-вѣеї. Ачѣстѣ лѣлїкѣ, сѣѣ сѣ зїчѣм ачестѣе варїе-тѣдї, ачестѣе інкѣлѣсѣчїнїѣе, шї дѣ лїмѣва нѣстрѣе дѣкѣ аѣ лѣлїле лѣр анѣштїте; пої нїмїк н'авѣм де а маї адазѣе чї нѣмаї де а аплѣка дѣлѣмѣ зѣ методѣ атѣсѣрат ачѣлѣр лѣлї дѣфїнїге; інтрѣдѣкѣторїї де формате сѣѣ кѣлѣмѣнтѣе пѣнтѣмѣїѣте не ачѣле лѣлї алѣ лѣлїчѣеї лїмѣеї нѣстрѣе, сѣѣ чеї че нѣ ле аплѣкѣ дѣлѣмѣ сїперѣтѣлї еї, сѣнт дѣлѣмѣнтѣрї нѣрїкѣлѣшї, пѣ-трѣкъ дѣлѣмѣсѣе дѣлѣмѣ о аналѣдїѣ дѣлѣмѣлѣгѣрїѣ, трѣк къ ведегеа аналѣдїа лїмѣеї чеа фїлѣсѣфїкѣ чеа адеверѣтѣ.

Ін зѣмѣторїѣл артїкѣлѣ вѣм ворѣї дѣсѣре формате вїл, вер.

ДЕСПРЕ ВІТЕ МАРІ КОРНѢТЕ.

(Брѣмѣре.)

О ф т и к а. Шї вїтеге маї корнѣте пѣлї-мѣсѣ де оѣтїѣ. Ачѣстѣе вѣлѣ дѣчѣне ла дѣлѣсѣлѣ

кз зп фюр де фрігарі, пе зрмъ віне кате одатъ кз о кядаръ таре ші о тзсъ таре дп сеѣ. Віта ресѣолъ ізте маі кз сѣмъ дзвз че а пжикат. Кжнд пзпе чіне-ва тжпа ла ініма лор (адікъ, ла свѣдѣра пічорзлѣ стжнг де дін пайнте) сімте кз вате кз о таре ізцѣлъ. Маі пе зрмъ віта перде поѣта де тжнкаре, пзтаі ржнегъ. Ді іесе о пзтѣре дін гъръ. Гъра, лімба ші пзріле сзлт фіервінці ші зскате, дпсъ маі пе зрмъ есѣ дін нас піште пзчї ліпїчішї ка копзъра. Кжнд дар о вігъ волнавъ де ачѣстъ бѣлъ аре зрмътѣреде семпе дп-презнате адекъ: каде дін пічѣре, рѣсѣолъ греѣ, тѣшеште неконтенїт, ді есе пзтѣре дін гъръ, лімба ді есте фіервінте ші дін нас кзрѣе пзчї зржді, атзпчї пѣгрешїт кз тѣре; дар кжнд пз сзлт дппрезнате тѣте ачесте семпе, атзпчї віта пѣте съ скапе.

Прїчина бѣлеї.

Ачѣстъ бѣлъ провіне дін скїмвареа прїпїтъ а тїпнзлѣ, адекъ кжнд дзпе о варъ зскатъ шї кль-дѣрѣсѣ віне дудатъ о тѣшнъ фрігарѣсѣ шї плѣісѣ; асеменеа се волнѣвек кітеле де ачѣстъ бѣлъ кжнд есѣ іарпа дїптр'зп кошар каад афаръ дп аер кжнд е фріг шї змед; дар шї цѣрзл алъ де дїмїнедъ пѣте съ прїчїнзѣскъ вітедор ачѣстъ бѣлъ. Ачѣстъ бѣлъ есте фѣрте ізте шї прїпїтъ шї чере каржнд ажзтор.

Тъмъдзіреа.

Есте де чеа маі таре тревзїнцъ а лъса вітеї сжпѣе дін вжпа гжгзлѣ адекъ ка треї пжлъ ла патрз літре ла зп воѣ (ка ла доѣ пжлъ ла треї літре ла о вакъ шї ка ла зна пжлъ ла доѣ літре ла зп відел). Ачѣстъ лзаре де сжпѣе пѣте съ се репетезе де треї пжлъ ла патрз орї, шї кіар шї де чїпчї орї дп челе д'жнтжїѣ 48 де чѣсзрї, дака чере тревзїнца, адекъ кжнд сжпѣеле словозїт дін вжлп есте грѣс, шї аре сзс о пелїдъ галвепъ саѣ чензшїе грасъ ка слъпїна; дар кжнд сжпѣеле словозїт есте свдїре, апос шї пз се дпкѣгъ де лок, атзпчї пз маі тревзе словозїт сжпѣе, кччї пѣте фї вѣтъшътор. Дзпъ ачееа съ се трагъ вітеї прїпїтелеа пїептзлѣ о напглікъ каре ва фї зпсъ кз алїѣе де гжндъчѣї (гжндъчѣї пісаді, фѣкзт праф шї аместекат кз грѣсіме де порк) саѣ кз алїѣе де ардеї (ардеї рошз пісат шї аместекат кз знт). Тот д'одатъ съ се фѣрвъ тзржѣе дп апъ шї фїнд фіервінте съ о пзе дптр'о траїстъ шї с'о атдрпе ла пасѣл вітеї челеї волнаве, ка авзрзл каад сѣ'ї іптре дп нас. Пе лжогъ ачѣста, съ се маі фѣрвъ

шї о літръ де рѣдъчїпъ де палвъ дп о ока шї жзмътате де апъ ка сѣ рѣшже о ока (кзпв) шї съ се ваѣе дпззптрз оут пжлъ ла зече драмзрї сїдітръ шї патрз пжлъ ла чїпчї лінгзрї де тїере, съ се пдса вітеї ка съ веа дїптр'ачѣстъ вѣзтзръ де тре жпъ ла патрз орї пе зі кате а патра парте.

Тревзе дпсъ съ адогѣм, кз ачестор віте волнаве пз тревзе дат фжп зскат шї таре, чї пз-маі пзїїне тзржѣе фіерте дп апъ саѣ маі віне аместекате кз тїере каре ле ва дпмзтерпїчі оарешї. чева. Пентрз вѣзт іар зеатъ де терѣѣе каадъ дпдзлчїтъ кз чева тїере; дар дп тоате дїмїнедіе есте віне а да вітеї волнаве зп хапъ фѣкзт де пдсе драмзрї праф де пзчїоасъ аместекатъ кз тїере; асеменеа есте віне съ се фѣарвъ доѣ літре де вере зппрезнъ кз о лінгзръ де сок шї кз треї лінгзрї де тїере, дін каре съ се деѣ кѣте жзмъ-тате дїмїнеада шї жзмътате сеара ла віта волнавъ пжлъ лънд ді ва трече тзсеа, Асеменеа есте взпъ шї докторїа зрмътоаре: съ се іа ка ла 50 драмзрї праф де сѣмъпцъ де апасон, 25 драмзрї праф де пзчїоасъ, ка о літръ де кран рѣсар (пісат) шї съ се аместече тоате кз тїере кѣтѣ ва фї де тревзїнѣе ка съ се факъ ка зп фел де ма-дїзп, дін каре дїмїнеада шї сеара лъндз-се кѣте о лінгзръ де масъ, се се зогъ лімба вітеї. Кз тоате ачестеа дпсъ, де шї ва зччене віта съ се сдревенеаскъ, тот тревзе пзїгъ ка съ менїпче фжп кзрат шї фъръ праф; деачееа фжнз тревзе віне кзрѣдіт де праф прїпївѣтаеа кз вастонзл а-стропїтѣ кз апъ сератъ.

Ганптрена (каркінома) лімѣеї.

Вїтеле тарї корпзте (прекзт шї кзїї) сдлт сзпзсе ла ачѣстъ воалъ,

Семпеле сзнт: о вѣшїкъ саѣ о патъ алѣвъ пе лімѣвъ саѣ пе амїндзѣ латзріле еї; песте пздіп дп локзл вѣшїчѣї се веде о рапъ дескїсъ каре тѣ-пънкъ лімба тот терез пжлъ каде. Ачѣста се дптімалъ маі кз сеамъ кжнд чїне-ва воїнд а пзпе чева докторїе пе о асеменеа лімѣвъ волнавъ, о траѣе афаръ кз тѣла саѣ к'зп їнструмент, атзпчї лімба се рзпе. Де пзлте орї ачѣстъ воалъ пз есте прїмеждїоасъ шї рана лімѣї съ вїндекъ, дар кѣте одатъ рана крещте пѣзпчетат, се гангрене-ште дп кѣт докторзл пїерѣе лімба шї тоаре. Прїчина ачестеї воале дпкъ пз е кзноскатъ віне.

Вїндекареа.

Еа дпсъ есте зшоаръ, адекъ: съ се разъ рана кз зп кждіт віне пжлъ віне сжпѣе шї се пзе атзпчї пе дзпса апъ сератъ аместекатъ кз одет.

Д а т в л а.

Ачеаста се дитъшплъ ми преа дес ла воїи чеї граші іарна кьнд есѣ дн фрїг асаръ дїп кошаре преа калде, маї кѣ сеамъ внде се дїнѣ маї тѣлці вої адвпаці ла знѣ локѣ, каре фаче ка аерѣла дн каре стаѣ се фїе несънѣтос. Кьнд асемenea вої сълт анзкаци де дамбла, орї къ кад дндатъ жос саѣ ретън парализаци (дндепенїці) ла нїчїоареле де д'їндърѣт, атънчї довітокъла нѣ поате съ стеа не нїчїоареле де д'їндърѣт шї кьнд е кѣкат нѣ поате съ се скоале.

Днсъ кїар шї ла воїи шї вачїлѣ челе фоарте славе кьнд д'одатъ лї се дѣ преа тѣлѣ пѣтрещѣ. Ачеастъ скїпваре прїпїтѣ а траївлї лор поате съ ле адѣкъ дамбла.

Мїжлокъла д'а пѣзі вїтеле де ачеастъ воалъ їзте есте ка съ дїе чїне-ва кошареле вїне аерїсїте шї рекороасе, шї іаръшї кьнд чїне-ва кѣтїзъръ вїте фоарте славе шї вреаѣ съ ле днграше, се нѣ ле ea д'одатъ чї днчет днчет о хранѣ маї вѣнѣ, шї дака сълт фоарте сїндероасе съ ле ласе сънѣ дїп вїне нѣшаї де кѣт кьнд на ведеа къ вїтеле се сїптѣ ѣгрешпате шї къ вїтеле канѣлѣ, каре поартъ сънѣтеле, сълт днфлате.

Дар дакъ дамбла днтр'адевър а атакат не вр'о вїтѣ, тревѣе съ і се словоазѣ тѣлѣ сънѣ (о ока пѣлѣ ла одатъ, доѣ, де доѣ пѣлѣ ла треї орї дн 24 де чеасрї); съ се тоарне анѣ рече не канѣ шї се іа о тѣнѣ де тѣтѣн каре съ се феарвѣ дн анѣ шї съ се аместече аколо ка о тѣнѣ де саре шї съ се факъ дїнтр'ачеаста зп клїстїр; дар шї о павтїкѣ есте де фолос кьнд есте нѣсъ не шалеле вїтеї волпаве.

С к і о п ѣ т а р е.

Тревѣе се фачет деосевїре днгре дамблале дн каре вїта есте деапѣнѣ не нїчїоареле де д'їндърѣт шї днгре скїопѣтареа ла каре вїта асеме-nea нѣ поате съ стеа шї съ зѣвле вїне не нїчїоареле де д'їндърѣт; кѣчї чеа д'а доѣа воалъ провїне маї тот д'азна дїп ловїтърѣ, саѣ кьнд вїта дншї скрѣнтеште нїчїоареле, не кьнд чеа д'їнтѣїѣ, фелѣла де дененїе че аре ії вїне дїп о воалъ дїп нѣзптрѣ. Де ачееа ла дененїе де дамбла нїчї одатъ нѣ се веде нїчї зп лок днфлат не нїчїоаре, не кьнд ла скїопѣтаре прїп ловїтърѣ сѣѣ скрїптїтърѣ есте тот д'азна зп лок днфлат. внде вїта аре дѣрере кьнд чїне-ва нѣне тѣпа не аколо; апої ла дамбла, вїта нѣне вїне нїчїо-

рѣла не пѣтѣнт шїла шї дїне цанѣлѣ неплѣдїосѣ ла ценѣнїї, дар скїоапѣтѣ кьнд зѣвлѣ не дѣлсѣла, не кьнд дѣне ловїтѣре саѣ скрїптїтърѣ вїта нѣ есте дн старе а нѣне нїчїорѣла дрепт не нешѣнт.

Вїндекареа скїопѣтърїї дїп прїчина ловїреї саѣ скрїптїтърѣї се фаче дн кїнѣла зртѣтор: локъла каре есте днфлат, тревѣе спѣлат адеcea орї къ анѣ рече шї де треї орї не зі фрекат къ спїрт де сънѣн (сънѣн тонїт дн ракїз таре), дар мї спїртѣла де камфор (камфор тонїт дн спїрт) есте зѣн пентрѣ ачеаста; дар дака днчене зп нїчїор доѣѣ че аѣ фост скрїптїте, а се слѣвї шї а перде дїп карне, съ се зпгѣ адеce орї къ зпт де терпентїн аместекат къ зпт де їнѣ.

Б о а л а з п г і і л о р.

Ла ачеастъ воалъ вїтеле іаръшї скїопѣтѣ шї нѣ пот съ зѣвле: днсъ прїчина ачестеї скїопѣтърї ачї есте о їнфламацие каре се фаче ла зпгїїле (конїтеле) вїтелор, шї каре фаче аколо копѣтърѣ дн кѣт ла амѣндоѣ пѣрѣїле конїтелор саѣ дн крѣнѣтърїїле лор ла амѣндоѣ конїтеле се факѣ нїште рѣнї пѣтрѣде, дн каре кьнд вїта зѣвлѣ, днтрѣ аколо нїсїнѣ шї нетрїшѣ каре тѣреск дѣререа шї де ачееа вїта скїопѣте шї нѣ поате зѣвла. Апої кьнд днпїнтеазѣ воала маї тѣлѣ, кадѣ зпгїїле къ тотѣла шї вїта съ прѣнѣдеште. Ачеагѣ воалъ есте де тѣлѣте орї епїдемікѣ, адекъ тѣлѣте вїте дїнтр'ѣн сат мї кїар дїнтр'о царѣ се волпѣвек де ачесте воале.

(Ва зрѣма.)

ІНДІВІДІІ ШІ НЪФРАМА.

I.

Фостѣл, фостѣ знѣ Крѣшорѣ,
Тїнѣрѣїл, нѣндрѣ фенїорѣ,
Кемѣ о врадѣлѣ кодрїлорѣ
Сѣсѣ, не вѣрѣлѣлѣ тѣнѣлорѣ;
De sodie шї аѣ лѣатѣ
О конїлѣ дїп чѣлѣ сатѣ,
Конїлїда ротѣнѣкѣдѣ
Тѣцї вѣнїлорѣ дрѣгѣдѣ,
Кемѣ о влоареа кѣмпѣлѣї
Ла лѣмїна соарелѣї!
Еатѣ лѣї къ 'ї аѣ венїтѣ
Карте тѣре 'ї аѣ сѣсїтѣ

Дн тавъре де порнігъ,
 Ши елѣ жалнікѣ аѣ грейтѣ:
 „— Драга теа, свѣлетълѣ шеѣ!
 Ціне, тѣ, інеълѣ теѣ;
 Пъне'лѣ дн деѣетълѣ теѣ.
 Къндѣ інеълѣ-а рѣціні,
 Съ штії, драгъ, к' оїѣ мѣрі!“
 Еа дін гъръ-аша'ї грї:
 „— N'адї пафрама де тѣтасъ,
 Пе марціні кѣ аврѣ трасъ.
 Къндѣ аврѣлѣ с'а тоні,
 Съ штії драгъ, к' оїѣ мѣрі;“
 Елѣ пе калѣ с'аѣ арѣкатѣ
 Ши пе дрѣтѣ лѣнгѣ с'ав лѣатѣ.
 Мерс-аѣ елѣ пѣн' ла зпѣ локѣ,
 Ш' аѣ апрісѣ зпѣ таре фокѣ
 Дн тіжлокълѣ кодрѣлѣ,
 Ла фѣлтѣпа Корѣлѣ.
 Мъпа 'н сінѣ елѣ днї вѣга
 Ла пефратѣ се зїта . . .
 Ініма'ї се деспіка!
 „— Драції меї, осташиї меї,
 Пзіпорї вігежі де змеї!
 Стаці пе локѣ шї оспѣтаці
 Ши ла змѣре вѣ кълаці.
 Еѣ акасѣ 'мі амѣ зїтатѣ
 Палощѣлѣ челѣ ротїлатѣ
 Пе-о тасѣ верде-арѣкатѣ.“
 Дуапої елѣ аѣ порнігъ,
 К' зпѣ воїнікѣ с'аѣ днѣлїтѣ,
 К' зпѣ воїнікѣ кѣ калѣлѣ мікѣ:
 „— Норокѣ вѣзпѣ, тѣлѣрѣ воїнікѣ!
 Че весте де знде вїї?
 — Дакъ вреї, Доамне, с'о штії?
 Де алѣлѣ тотѣ ар фї вѣпъ;
 Де тіне пічі кѣтѣ пѣ'ї вѣпъ! . .
 Татѣлѣ тѣѣ деар' аѣ прѣдатѣ
 Ши тѣндра 'ці аѣ арѣкатѣ
 Днтр' зпѣ локѣ адѣлїкѣ шї латѣ!“
 Крїшорѣ-аѣ лѣврѣматѣ
 Ши дін гъръ-аѣ кѣвентатѣ:
 „— Na, воїніче, калѣлѣ меѣ
 Ши се'лѣ дѣчі ла татѣлѣ меѣ.
 Де-а 'нгрѣва знде сѣптѣ еѣ?
 Съ 'ї снѣї, тѣ, кѣ еѣ т'амѣ дѣсѣ

Пе талѣлѣ апеї, дн сѣсѣ,
 Ши кѣ 'н анѣ т'амѣ свѣрлїтѣ
 Ла копїла че.амѣ івѣїтѣ!“

II.

Татѣлѣ сѣѣ деар'аѣ свѣлатѣ!
 Днтрѣгѣ лѣкѣлѣ аѣ сѣпатѣ,
 Л'аѣ сѣпатѣ шї л'аѣ сѣкѣтѣ
 Ши копїї 'шї аѣ афлатѣ . . .
 Амѣндої днѣрѣціпаці,
 Пе пѣсінѣ лѣчїѣ кълаці,
 Кѣ косїде гѣлѣворе
 Ши кѣ феде рѣтеоаре . . .
 Ла вісерїкѣ 'ї аѣ дѣсѣ.
 Дн ракле тѣндре 'ї аѣ пѣсѣ,
 Ши пе дѣнѣлѣ аѣ зїдїтѣ
 Дн алтарѣ, ла рѣсѣрїтѣ;
 Пе еа 'н тіндѣ, л' а сѣїндїтѣ!
 Ши дін елѣ, фратѣ, аѣ ешїтѣ
 Зпѣ врадѣ тѣндрѣ, кътїнатѣ,
 Пе вісерїкѣ плекатѣ
 Ши дін еа о віїшоарѣ
 Тїперїкѣ, тѣлѣдіоарѣ,
 Че дін зїорѣ шї пѣлѣ ' 'н сѣарѣ
 Пе вісерїкѣ с'о 'нтісѣ
 Ши кѣ врадѣлѣ с'о къпрїсѣ!

 Тѣлѣ, Доамне, шї трѣспеште!
 Тѣлѣ 'н чїне діспѣрѣеште
 Тѣлѣ 'н чїне діспѣрѣеште
 Дѣлѣча драгѣсть 'н фокатѣ
 Де-зпѣ фѣчїорѣ шї де о фатѣ!

Дін сѣта пѣчесїгате днѣрѣзіѣтѣ. — —